

SOCIOMETRIČNA PREIZKUŠNJA IN SAMOEVALVACIJA UČENCA

»Socialni odnosi imajo moč, da spodbujajo (ali zavirajo) učna prizadevanja učencev, so pa obenem izjemno pomembni sami po sebi.«

(Košir, 2013)

To učitelja spodbudi k raziskovanju dinamike skupine in posameznikov. Ameriški psiholog J. L. Moreno je že leta 1934 v svojem svetovno znanem delu *Who Shall Survive?* predstavil novo metodo raziskovanja socialnih odnosov – sociometrijo –, ki se je hitro razširila po vsem svetu. Učencem postavimo vprašanje, na katerega odgovorijo z izborom ene ali več oseb. Po opravljenih izbirah raziskovalec (učitelj) najprej oblikuje in izpolni sociometrično tabelo. Nato pa na podlagi dobljenih podatkov izriše sociogram. Obstajajo številne različice sociometrične preizkušnje, tako glede na postopek izbiranja sošolcev (najpogosteje se uporablja imenovanje ali ocenjevanje sošolcev) kot tudi glede na uporabljen sociometrični kriterij, tj. vprašanje, ki ga postavimo učencem. Sociometrična preizkušnja je eden izmed načinov, da učitelj pridobi informacije o medvrstniških odnosih. Vendar to ni dovolj, treba je pridobiti informacije o doživljanju odnosov vsakega posameznega učenca in vključiti tudi učiteljeva opažanja razredne dinamike.

V prvem delu bom izhajala iz dejstva, da je učitelj pomemben oblikovalec razredne dinamike. Spraševala se bom, zakaj se učitelj ali šola odločita za uvajanje sprememb. V drugem delu bom predstavila nastanek novega vprašalnika ter nakazala nekatere kontroverzne vidike njegove nepremišljene ali napačne uporabe. V zaključku bom navedla primere iz lastne prakse. Prizadevala sem si prikazati, kako pomembno vlogo ima socialni vidik delovanja učencev v šoli.

Na razredni ravni ima kritičen, urejen, razumevajoč in deloven učitelj vpliv na dinamiko odnosov med učenci. Od njega to zahteva nenehno samorefleksijo. MacGilchrist (2004) pravi, da je pri poučevanju obvezna sistematična refleksija prakse, saj se na teh podlagah osebno in kolektivno razvija. To je srčika tistega, kar poimenujemo strokovnost.

Učitelj, ki redno izvaja samorefleksijo, tudi profesionalno napreduje. Prepoznava svoje dobre lastnosti in si jih upa uporabiti pri delu z učenci. Prepoznava tudi napake in jih odpravi.

Učitelj mora biti tudi pogumen in si drzniti uvajati spremembe zunaj ustaljene rutine. Velenič Zuljan (2012) pravi, da ima učitelj vedno izbiro, ali bo svoje delo omejil na poučevanje, pripravo didaktičnih gradiv idr. ali pa si bo pri svojem delu prizadeval tudi za učenčevo celostno rast.

Erčulj (2010) navaja, da je usposobljenost za vodenje razreda ena najpomembnejših sestavin učiteljevega profesionalnega znanja. Povzemam nekaj načel:

1. Učitelj mora biti usposobljen za vodenje razreda.
2. Učitelj ne more vplivati na spremembe v družbi, lahko pa na lastne sposobnosti/kompetence za vodenje razreda. S tem zmanjšuje negativne vplive družbe.
3. Učitelj ima na voljo več izvorov moči, vendar morajo temeljiti na sistemu vrednot.
4. Vodenje razreda je tesno povezano z uspešnim poučevanjem.
5. Učitelj mora vedeti in jasno povedati, kaj pričakuje od učencev.
6. Učiteljevo vedenje mora biti skladno z vrednotami, ki jih oznanja.
7. Vodenje razreda je sistematična dejavnost, zato zahteva skrbno načrtovanje.
8. Če gre za hujše probleme, moramo v reševanje vključiti tudi starše in ustrezne službe.
9. Tudi tu velja načelo »skupaj smo močnejši«, zato je sodelovanje med učitelji izjemno pomembno.

PRIDOBIVANJE PODATKOV O VKLJUČENOSTI UČENCEV V SKUPINO

Ko sem začela delati v šoli, sem se znašla pred izzivom izvedbe sociometrične analize. Lotila sem se zbiranja podatkov. Učence sem vprašala, s kom bi želeli hoditi v paru. Pri začetnih analizah sem preštela število pozitivnih izbir in glede na to določila sociometrični položaj učenca. Toda to mi ni bilo dovolj. Nisem prepoznala, kdo je zavrnjen, prezrt, pa tudi kontroverzni učenci s to metodo niso bili prepoznani.

Gnala me je želja po izboljšanju lastne prakse. Začela sem brskati po literaturi in se podrobneje seznanjati s sociometrično preizkušnjo. Pečjak in Košir (2008, v Košir, 2013) prednost metode opredelita s tem, da poleg sociometričnega položaja vsakega posameznega učenca lahko ugotavljamo tudi:

- povezanost med posameznimi člani skupine (kdo koga izbira, kako se učenci povezujejo med seboj) ter
- stopnjo povezanosti (kohezivnosti) celotne skupine.

Oblikovanje novega vprašalnika je bilo premišljeno, kajti že vprašanje samo pomembno vpliva na rezultate. V prvem delu vprašalnika učenec navede tri sošolce, s katerimi se rad družijo, možnost pa ima navesti tudi tri sošolce, s katerimi se ne družijo. Za vse izbire navede tudi razloge. Namen pojasnila je pridobiti informacije o želenih in neželenih oblikah vedenja, kot jih dojemajo otrokovi vrstniki.

► PRIMER VPRAŠALNIKA POZITIVNIH IN NEGATIVNIH IZBIR:

Naštetj tri sošolce, s katerimi se najraje družijo, in na kratko utemelji svojo izbiro:

.....

ker

.....

.....

ker

.....

.....

ker

.....

Ali je kdo v razredu, s katerim se ne maraš družiti? Povej tudi zakaj.

.....

ker

.....

.....

ker

.....

.....

ker

.....

Omogoča tudi vpogled v oblike medvrstniškega nasilja, ki jih učitelj pri neposrednem delu z učenci težko zazna. Z vsemi pridobljenimi podatki je analiza bolj celostna in nam daje vpogled v razmišljanje posameznih otrok. Še vedno pa moramo imeti v mislih, da gre za posnetek trenutnega stanja, kjer otroci izražajo svoje subjektivno mnenje. Treba je upoštevati še opazovanje razrednika in preostalih učečih učiteljev. Zbrani podatki so namenjeni le interni uporabi.

Za zbiranje podatkov moramo v oddelku izbrati primeren trenutek. Ker so odnosi živi in se nenehno spreminjajo, ne smemo dati vprašalnika izpolnjevati takoj po sporu. V tem primeru bo trenutna konfliktna situacija premočno vplivala na posameznikove izbire. Ravno tako je neprimeren čas izvedbe obdobje pogostejših ocenjevanj, ko so učenci pod pritiskom.

POMEN SAMOOCENE UČENCA PRI INTERPRETACIJI PRIDOBLENIH PODATKOV

Pri zbiranju podatkov sem pogrešala mnenje učencev o tem, kako se počutijo v oddelku. Z opazovanjem sem videla, da imajo introvertirani učenci enega ali dva prijatelja v oddelku, a ne delujejo nesrečno. Po sociometrični preizkušnji pa se tak otrok znajde med prezrtimi učenci. Na podlagi manjšega števila pozitivnih izbir bi lahko sklepali, da se otrok počuti v oddelku osamljen. Vendar je takim otrokom dovolj eno dobro prijateljstvo in posledično se v oddelku počutijo zelo dobro. Na podlagi tega spoznanja sem začela razmišljati o vprašanjih, ki bi jih lahko zastavila učencem, da bi dobila vpogled v njihovo doživljanje. Tako smo v ožji skupini oblikovali vprašanja, s katerimi smo dopolnili naš vprašalnik. V tem delu vprašalnika učenec oceni svoj položaj v oddelku, razredno klimo in svoje vedenje.

Za učence 1. in 2. razreda je učiteljica 1. razreda izdelala prilagojen vprašalnik, v katerem je besedilo nadomestila s slikovnim gradivom in tako vsebino približala starosti učencev.

S pomočjo teh vprašanj je mnogo lažje prepoznati učence, ki potrebujejo več usmerjanja in spremljanja pri vključevanju v skupino. Izkazalo se je, da so se le določeni posamezniki iz skupine 'prezrtih in zavrženih v oddelku' počutili slabo in se po njihovem mnenju ne morejo obrniti na nikogar po pomoč. Na podlagi analiz obeh vprašalnikov pripravim vzgojni načrt.

IZVAJANJE SOCIOMETRIČNE PREIZKUŠNJE V PRAKSI IN AKTIVNOSTI ZA IZBOLJŠANJE RAZREDNE KLIME

Na ravni šole imamo poenotena navodila za analizo, ki so predstavljena v prispevku Marte Pavlin, ravnateljice OŠ Center (VIZ 3-4, 2018). Vsak učitelj s pomočjo usmeritev opravi celostno analizo sociometrične preizkušnje in prepozna učence, ki potrebujejo več usmerjanja in spremljanja pri vključevanju v skupino.

Vsi pridobljeni podatki so uporabni pri vsakodnevem delu z učenci. Cilj je razvijanje socialnih veščin vseh učencev v oddelku. Analizira se tudi povezanost med vrstniškimi odnosi, samopercepcijo, spolom ter učno uspešnostjo učencev.

▶ PRIMER VPRAŠALNIKA SAMOOCENE/SAMOEVALVACIJE UČENCA

Pri vsakem vprašanju obkroži enega od odgovorov.

1.	Ali si rad v tem razredu?	Da.	Večinoma.	Redko kdaj.	Ne.
2.	Ali se v šoli počutiš osamljenega?	Ne.	Redko kdaj.	Pogosto.	Da.
3.	Ali se sošolci v tvojem razredu dobro razumete med sabo?	Vsi se razumemo.	Skoraj vsi se razumemo.	Nekaj se jih razume.	Sploh se ne razumemo.
4.	Za koliko učencev iz tega razreda lahko rečeš, da si z njimi prijatelj?	Z vsemi.	Z večino.	Z nekaterimi.	Z nikomer.
5.	Za koliko sošolcev lahko rečeš, da so ti pripravljene priskočiti na pomoč?	Vsi.	Veliko je takšnih.	Le nekateri.	Nihče.
6.	Ali se zaradi sošolcev kdaj počutiš neprijetno?	Ne.	Včasih.	Pogosto.	Vedno.
7.	Ali se tvoji sošolci zaradi tebe kdaj počutijo neprijetno?	Ne.	Včasih.	Pogosto.	Vedno.

1. Dobiti vpogled v medsebojne odnose med učenci v razredu in sociometrični položaj posameznika

V analizo sociometrične preizkušnje navedem učence, ki so se uvrstili med prezrte, zavrnjene, kontroverzne in priljubljene učence. Za vsakega posameznika navedem število pozitivnih ali negativnih izbir in dodam utemeljitve sošolcev ter lastna opažanja. Primerjam tudi, kakšen sociometrični položaj so učenci imeli v skupini iz 4. razreda. Skupine se v 5. razredu oblikujejo na novo, ker pridejo na matično šolo tudi učenci s podružnice. Mnogokrat je sociometrični položaj posameznika enak kot v preteklem letu, čeprav so skupino tedaj oblikovali drugi učenci. Posledično ugotavljam, da so na otrokov sociometrični položaj vplivali njegovo vedenje in nekatere njegove značajske lastnosti.

Položaj priljubljenih učencev

Peklaj in Pečjak (2015) navajata, da se sociometrični položaj priljubljenih učencev najpogosteje povezuje s prosocialnim vedenjem: ti učenci so pripravljene pomagati, spoštujejo avtoriteto in pravila vrstniške skupine. Najpogosteje učenci navedejo naslednje utemeljitve: posameznik je prijazen, rad pomaga, je zabaven. Učitelj pri teh učencih lahko opazi asertivno vedenje.

Položaj prezrtih učencev

Pri prezrtemu učencu me najprej zanima, koliko pozitivnih izbir je dobil. Nato preverim, kako je reševal drugi del vprašalnika. Splošno počutje in občutek osamljenosti sta

največkrat kazalnika, ali se učenec počuti socialno izključenega. Učenca opazujem med odmori in neformalnimi oblikami druženja. Če ugotovim, da se počuti osamljenega in se med odmori drži bolj zase, z njim opravi individualen pogovor in izdelam načrt vključevanja v skupino. Peklaj in Pečjak (2015) pravita, da so prezrti učenci manj agresivni, sicer pa se le malo razlikujejo od priljubljenih in povprečnih učencev.

Položaj kontroverznih učencev

Pri analizi sociometrične preizkušnje se pojavi le eden ali dva učenca s tem sociometričnim položajem. So tudi razredi, kjer ni noben učenec kontroverzen. Ti učenci imajo tako pozitivne kot negativne izbire. Saj tudi Peklaj in Pečjak (2015) navajata, da so ti učenci hkrati priljubljeni in zavrnjeni; so pogosto moteči in agresivni, a imajo določene vodstvene sposobnosti in socialne veščine.

Položaj zavrnjenih učencev in prepoznavanje medvrstniškega nasilja

Posebno zahtevno je vključevanje zavrnjenega učenca v skupino. Pomembna informacija je tudi, katere oblike vedenja učenci navajajo kot razlog za zavrnitev. V utemeljitvah sošolcev se pojavljajo naslednje izjave: postane agresiven, žali, nagaja, je nesramen, neprijazen, tožari ... Peklaj in Pečjak (2015) sta ugotovili, da večina zavrnjenih učencev kaže vsaj enega od naslednjih vedenjskih vzorcev: nizko stopnjo prosocialnega vedenja, visoko stopnjo agresivnega/motečega vedenja, visoko stopnjo brezbržnega/nezrelega vedenja in visoko stopnjo socialne anksioznosti. Taki učenci so pogosto udeleženi v konfliktnih situacijah.

Učitelji pri neposrednem delu pogosto nimamo priložnosti uvideti vseh interakcij med učenci. Z analizo razlogov za zavračanje dobimo vpogled v oblike medvrstniškega nasilja, ki jih učitelji težko zaznamo (*žalitive, grožnje, žaljenje, širjenje laži ipd.*), saj otroci ob navzočnosti odraslega prilagodijo svoje vedenje.

Delo z zavrženimi učenci je premišljeno. Pri načrtovanju upoštevam tako spoznanja na podlagi opazovanja funkcioniranja učenca v skupini kot tudi vzroke zavrženosti, ki so jih navedli učenci. Socialno izključenim učencem že pri pouku dajem pozitivne povratne informacije. Dodatno jih spodbujam k pozitivnim oblikam socialnega vedenja in pred skupino izpostavljam njihova močna področja. Tudi skupino usmerjam, da spodbuja socialno sprejemljive oblike vedenja.

Moje osebne izkušnje so prinesle spoznanje, da razred, v katerega je vključen otrok s čustveno-vedenjskimi težavami, deluje bolj povezano. Otroci vidno razvijajo svoje socialne veščine in strpnost do drugačnih. Razredna klima je pozitivna. Zanimivo je, da drugačnega otroka ne primerjajo s seboj, ampak vedo, da so določene stvari zanj drugačne, in to jih ne moti.

2. Aktivnosti v razredu

Trenutno je v širši družbi v središču posameznik in tako se dojemajo tudi učenci. Vrednota kot pripadnost neki skupini je v oddelkih še komaj opazna. MacGilchrist (2004) pravi, da je vsak v skupnosti pomemben in da vsak lahko nekaj prispeva. Razrednik lahko s pomočjo zbranih podatkov in podrobne analize sociometrične preizkušnje dobi dober vpogled v trenutno stanje odnosov v oddelku. Upošteva tudi druge načine pridobivanja informacij o odnosih v oddelku. Na podlagi tega premišljeno in načrtno izvaja različne aktivnosti. Tako postopoma vpliva na posameznike in posledično na skupino.

Večina otrok si želi občutka varnosti. To pa omogoča okolje, kjer se lahko sprostijo, izražajo svoja čustva in so vseeno sprejeti takšni, kot so. Za doseg tega cilja je treba oblikovati okolje, kjer je dovoljeno izražanje čustev. V 4. zvezku Vključujoča šola (Rutar Ilc, 2017) je opisano socialno in čustveno opismenjevanje za dobro vključenost posameznikov v skupino. MacGilchrist (2004) navaja, da kakovostno delo v skupini zahteva identifikacijo s skupino, zaupanje v skupino in vzajemno zaupanje med člani.

Aktivnosti, ki jih izvajam, so:

- večkratno premišljeno presedanje učencev,
- premišljeno oblikovanje delovnih skupin,
- primeri dobre prakse iz literature in spleta,
- učenje socialnih veščin na razrednih urah (npr. spoštljiva komunikacija, strpnost do drugačnih, prepoznavanje, soočanje in primerno izražanje čustev, pozitivna samopodoba).

Z **večkratnim presedanjem** in združevanjem učencev, pri katerih opažam, da nimajo nikakršnih medsebojnih stikov, poskušam doseči boljše medsebojno poznavanje in morebitne navezave tesnejših stikov. Na primer, skupaj sedita priljubljeni učenec in zavrženi učenec. Pri tem na podlagi opazovanja presodim, ali je priljubljeni učenec

dovolj strpen, da lahko dopušča in se primerno odzove na morebitno neprimerno ali socialno manj sprejemljivo vedenje zavrženega učenca. Včasih se izkaže kot dobra kombinacija, če skupaj sedita prezrti in zavrženi učenec. Še posebno ko se počutita osamljena. Vsak mesec ravno tako spreminjam postavitev miz, kar ravno tako vpliva na klimo v oddelku.

Prav tako lahko s **premišljenim oblikovanjem skupin** pri različnih dejavnostih spodbujam večje medsebojno spoznavanje učencev. V začetku šolskega leta upoštevam še, da so učenci s podružnične šole pomešani med učence, ki so pred tem obiskovali matično šolo.

Vse več je **literature**, ki učiteljem ponuja različne metode, kako voditi skupino/razred in kako razvijati socialne veščine. Knjiga Prijazni učenci, prijazni razredi (1991) zagotovo spada med pogosto uporabljeno literaturo. V njej najdem mnogo idej za izvedbo razrednih ur ali pogovorov s posamezniki. Spodbujanje socialnega vedenja (2001) je knjiga, ki učence večinoma prek slik uči prepoznati prosocialne oblike vedenja. Slediti je treba novostim in poskušati v šolski prostor vnesti tudi »popularne« knjige. Zadnja bolj odmevna je knjiga Čudo (Palacio, 2012) in iz nje izpeljane ideje za delo v razredu: Čudo na razrednikovih urah (Rigelj Šilc, 2015). Priročnik za učitelje in druge strokovne delavce Vključujoča šola (Rutar Ilc idr., 2017) nam ponuja sodobne metode dela v oddelku s celostnim pristopom do poučevanja in dela z učenci. Celoten priročnik je zasnovan tako, da teoretičnemu delu sledi veliko primerov iz prakse kot tudi gradiv in publikacij, ki podpirajo razvoj vključujoče šole na Slovenskem. Literature je veliko in učiteljeva naloga je, da sledi novostim na knjižnih policah in ne samo med knjigami, temveč tudi v revijah. Ne smemo prezreti uporabe spletnih portalov in manjših skupin na Facebooku, ki nam tudi omogočajo prenos primerov dobre prakse. Ob uporabi teh virov moramo kritično presoditi kakovost prispevkov.

Na **razrednih urah** se pogosto pogovarjamo ali igramo socialne igre, ki se nanašajo na potrebe skupine. Nekaj ur namenimo prepoznavanju čustev in kakšno je socialno sprejemljivo izražanje žalosti ali jeze. Ravno tako se pogovarjamo o verbalni in neverbalni komunikaciji. Z igro vlog učenci preizkusijo, kako dobri poslušalci so. Spoznajo, kako lahko svojo večino poslušanja izboljšajo.

Pozitivno samopodobo učencev gradim skozi celotno šolsko leto. Tedensko po razredu potuje »žogica veselja«. Učenci si jo podajajo. Ob podaji učenec izreče pohvalo sošolcu. Vsak pride enkrat na vrsto. Pohvale so vezane na tedenski napredek posameznika ali pozitivne lastnosti učenca.

Posebno pozornost namenim sprejemanju drugačnosti in kaj to pomeni v vsakdanjem življenju. Pri učencih poskušam ozavestiti, da so sami sooblikovalci svojih odnosov.

3. Povratna informacija za starše

Celostna obravnava učenca, ki ima težave v socialni integraciji, je ključnega pomena. Na govorilnih urah starše zanima otrokovo počutje v šoli. Tudi njim je zanimivo pogledati, kako je na 2. del vprašalnika odgovoril njihov otrok.

SKLEP

Oblikovanje prijetnega in pozitivno naravnane razreda je dolgotrajen proces in po navadi ni opaziti hitrih sprememb. Pri učiteljevem delu ni možno vedno predvideti poteka dogodkov. Vedno moramo biti pripravljeni na hitro prilagajanje spremembam. Razvijati moramo svojo občutljivost za čustvene in socialne potrebe posameznikov in se v pravih trenutkih primerno odzvati. Zato je treba učiteljevo znanje na tem področju nadgrajevati in dopolnjevati.

VIRI IN LITERATURA

MacGilchrist, B., Myers, K., Reed, J. (2004). *The Intelligent School*. London: Sage Publishing.

Velenčič Zuljan, M. (2012). Profesionalne poti pedagoških delavcev. Vršac: Visoka škola strokovnih studija za obrazovanje vaspitaca »Mihailo Palov«.

Erčulj, J. (2010). Vodenje razreda. V: Vzgoja in izobraževanje, 5, 2-6.

Warden, D. (2001). Spodbujanje socialnega vedenja: dejavnosti za spodbujanje prosocialnih medosebnih spretnosti in vedenja. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.

Macgrath, H. (1996). Prijazni učenci, prijazni razredi: učenje socialnih veščin in samozaupanja v razredu. Ljubljana: DZS.

Palacio, R. J. (2012). Čudo. Zagorje ob Savi: Ocean.

Palvin, M. (2018). Organizacijski ukrepi za izboljšanje socialne vključenosti učencev na šoli. V: Vzgoja in izobraževanje, 3-4, 66-69.

Novak, H. (1997). Projektno učno delo in prenova osnovne šole. V:

Pekljaj, C. in Pečjak, S. (2015). Psihosocialni odnosi v šoli. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Rigelj Šilc, K. (2015). Čudo na razrednikovih urah. Zagorje ob Savi: Ocean.

Rutar Ilc, Z. idr. (2017). Vključujoča šola. Priročnik za učitelje in druge strokovne delavce. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Ule, M. (2009). Socialna psihologija: analitični pristop k življenju v družbi. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.

http://www.ljudmila.org/subkulturni-azil/front/img/admin/file/frontier/Kosir_Katja_-_Socialni_odnosi_v_soli.pdf (dostopno 20. 11. 2018).

Kulturni bazar 2019

4. aprila 2019

v Cankarjevem domu v Ljubljani

Arhitektura in prostor vzgajata, predavanje

Predava: Aleksander Saša Ostan, Fakulteta za arhitekturo Univerze v Ljubljani

Predavanje arhitekta Aleksandra Saše Ostana bo poudarilo pomen vzgoje in izobraževanja na področjih arhitekture, prostora in oblikovanja ter krajinske arhitekture, ter se osredotočilo na pomen kakovostno grajenih šolskih prostorov. Zakaj vpliva prostor na naše življenje? Kakšne so izkušnje uporabnikov, kakšni so rezultati raziskav o pomenu kakovostnega prostora ... Spoznali bomo

nekaj primerov dobrih praks kakovostno grajenega prostora na slovenskem in drugod, predavanje pa bo sklenil s pregledom razvoja na tem področju v zadnjih desetih letih, s poudarkom na aktualnem dogajanju.

Kreativnost in intelektualna lastnina, predstavitev intelektualne lastnine
Izvajajo: Urad RS za intelektualno lastnino

Ustvarjalnost in inovativnost sta pomembni gibalni gospodarskega in družbenega razvoja. Kulturne ustanove in vzgojno-izobraževalni zavodi s svojimi dejavnostmi

spodbujajo ustvarjalnost in inovativnost zlasti pri šolski populaciji. Ustvarjalna družba je bolj uspešna in konkurenčna, posledično pa je višji tudi njen življenjski standard. Pravice intelektualne lastnine ustvarjalnost in inovativnost spodbujajo in hkrati nagrajujejo, saj omogočajo umetnikom in izumiteljem, da lahko živijo od svojega dela. Obiskovalci se bodo na predstavitvi seznanili z aktivnostmi Urada RS za intelektualno lastnino in s posameznimi pravicami intelektualne lastnine (patent, znamka, model, avtorska pravica) ter njihovo vlogo v

našem vsakdanu. Strokovni delavci v izobraževanju in kulturi se pri svojem delu pogosto srečujejo z avtorsko pravico kot uporabniki tujih avtorskih del in kot avtorji. Predstavili bomo, na kaj morajo biti pozorni, ko uporabljajo tuja avtorska dela, in kakšne pravice imajo kot avtorji. Predstavitvi bodo sledili odgovori na konkretna vprašanja občinstva.

Celoten program Kulturnega bazarja 2019 najdete na www.kulturnibazar.si.